

*Михайлов Р.В.**

ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ МИТНОГО СОЮЗУ ДЛЯ РОСІЇ, БІЛОРУСІЇ ТА КАЗАХСТАНУ

У статті визначаються та проводиться аналіз економічних ефектів від функціонування Митного союзу для Росії, Білорусії та Казахстану.

Ключові слова: ефекти, економічні ефекти, регіональна інтеграція, Митний союз.

The article defines and analyses the economic effects of the Customs union establishing for Russia, Belarus and Kazakhstan.

Key words: effects, economic effects, regional integration, Customs union.

В статье определяется и проводится анализ экономических эффектов от функционирования Таможенного союза для России, Белоруссии и Казахстана.

Ключевые слова: эффекты, экономические эффекты, региональная интеграция, Таможенный союз.

Постановка проблеми. На початку ХХІ століття для кожної країни актуального значення набувають питання розвитку глобальних світогосподарських зв'язків, що в тому числі втілюються через реалізацію їхньої участі в регіональних інтеграційних об'єднаннях. Для України надзвичайно важливо визначитися з пріоритетним напрямом економічного розвитку, що проявляється у виборі одного з векторів: створення Зони вільної торгівлі з ЄС та членство у Митному союзі (МС) з Росією, Білоруссю та Казахстаном. Тому в науковцями приділяється велика увага дослідженню процесів зближення економік між країнами вищезазначених інтеграційних утворень. Проведення ґрунтовного аналізу та оцінка економічних ефектів від створеного МС між Росією, Білоруссю та Казахстаном, має полегшити для України прийняття відповідального кроку щодо реалізації відповідних інтеграційних пріоритетів, що і зумовлює вибір цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в дослідження різних аспектів питань функціонування Митного союзу Росії, Білорусії та Казахстану, оцінки економічних ефектів від його діяльності зробили такі вітчизняні та закордонні науковці як: В. В. Івантер, А. А. Широ́в, М. С. Геєць, В. А. Ясинський, В. В. Потапенко, В. М. Геєць, В. І. Мунтіян, Л. В. Шинкарук, Т. В. Шинкоренко, І. В. Бураковський, О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, В. Г. Андрійчук, О. І. Рогач, П. І. Гайдуцький, М. П. Хмара, Р. Я. Пасічний, та інші.

Метою статті є дослідження стану та розвитку економік Росії, Білорусії та Казахстану в контексті впливу митного союзу між цими країнами. Основою для оцінки таких ефектів є провідні вітчизняні та міжнародні дослідження, звіти міжнародних організацій, роз-

* кандидат економічних наук, співробітник науково-дослідної частини Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

рахунки з проблематики приєднання України як до зони вільної торгівлі з ЄС так і до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном.

Виклад основного матеріалу дослідження. Домовленість про створення Митного союзу була досягнута в листопаді 2009 року. Свою діяльність Митний союз почав з 1 січня 2010 року в рамках Євразійського економічного співтовариства (ЄврАзЕС), коли набули чинності єдиний митний тариф Митного союзу, а також угоди в області єдиного нетарифного регулювання. З 1 липня 2010 року набрали чинності єдиний митний кодекс Митного союзу і ряд ключових міжнародних угод. Однак активну діяльність Митний союз розпочав лише 1 липня 2011 року, коли відбулося перенесення митного контролю на зовнішній кордон Митного союзу, що ознаменувало початок формування єдиної митної території. З 1 січня 2012 року відбувся перехід до Єдиного економічного простору, метою якого є повноцінне та ефективне забезпечення свободи переміщення товарів, послуг, капіталу і робочої сили через кордони держав-учасниць.

Головними досягненнями за період з моменту створення МС є введення єдиного митного тарифу та зниження нетарифних бар'єрів, що вже зараз позначаються як на внутрішніх торговельних відносинах між цими трьома членами союзу, так і на їх зовнішніх зв'язках з іншими країнами світу. Серйозною перешкодою на шляху розвитку торгівлі між Росією, Білоруссю і Казахстаном традиційно були такі нетарифні бар'єри, як час проходження митних формальностей та складності випуску товарів. У зв'язку з прийняттям митного кодексу Митного союзу в систему митного адміністрування були внесені позитивні для торгівлі зміни, наприклад: збільшився термін подачі декларацій, сплати митних зборів і податків, декларанту надали право внесення змін до декларація до і після випуску товарів у вільний обіг, створений інститут спеціального економічного оператора для забезпечення спрощених режимів для учасників об'єднання у їхній зовнішньоекономічній діяльності [3, с.1].

Починаючи з 2010 р. спостерігається відновлення зростання як торгівлі країн Митного союзу з третіми країнами, так і їх взаємна торгівля.

У Росії в перший рік функціонування ТС (2010 р.) темпи зростання товарообігу з країнами Митного союзу поступалися темпам зростання її торгівлі з третіми країнами, проте вже з початку 2011 р. торгівля з партнерами по Митному союзу, навпаки, почала показувати кращу динаміку, ніж торгівля з третіми країнами, що дозволяє припустити появу т. зв. «Ефекту створення торгівлі».

Слід відмітити думку експерта, що фокусує увагу на тому, що функціонування Митного союзу за короткий період призвело до різкого зростання тінізації зовнішньої торгівлі. Так, за статистикою Казахстану, оборот зовнішньої торгівлі між Білоруссю і Казахстаном склав 483 млн, а за статистикою Білорусі – 647 млн.дол., тобто різниця 164 млн.дол., або 34%. Розбіжності у зовнішній торгівлі товарами між Білоруссю і Казахстаном зафіксовані практично по всіх позиціях. За статистикою Білорусі, експорт сільськогосподарських машин і механізмів у Казахстан перевищив імпорт за статистикою Казахстану в десять разів. Значні розбіжності і в показниках експорту білоруських товарів, зокрема тракторів - удвічі, легкових автомобілів – в 1,5 рази, нафтопродуктів – у 30 разів [4, с.2].

Варто зазначити, що темпи зростання товарообігу Росії в торгівлі з Білоруссю в 2011 р. порівняно з 2010 р. склали 138,8%, з Казахстаном – 146,6%, в рамках МС – 141,6%, з третіми країнами – 115,9% на тлі збільшення загального обсягу товарообігу на 17,6%. [2] Експорт Росії в Білорусь зріс на 38,2%, до Казахстану – на 40,2%, в цілому в країні МС – на 38,9%, в треті країни – всього на 18%. При цьому темпи приросту імпорту Росії з Бі-

лорусії досягли 39,9%, з Казахстану – 62%, з країн МС – 46,9%, з третіх країн – 12,5% (зростання загальних обсягів імпорту склало 114,5%). В 2012 році обсяг зовнішньої торгівлі товарами держав-членів МС з третіми країнами склав близько 940 млрд. дол. США (зростання на 3,2% до 2011 року). При цьому експортна складова – 600 млрд.дол. США, а імпортна – 339 млрд.дол. США [10].

Таким чином, темпи приросту товарообігу Росії з країнами МС в 2011 р. в порівнянні з попереднім роком перевищували аналогічний показник для третіх країн в 2,6 рази, темпи приросту експорту – 2,1 рази, імпорту – в 3,8 рази відповідно, що дозволяє констатувати, що створення Митного союзу сприяло активізації зовнішньоторговельної взаємодії Росії з Білоруссю і Казахстаном. При цьому, важливою характеристикою такої взаємодії стало перевищення темпів зростання російського імпорту з країн МС над аналогічним показником для експорту і в 2010 р., і в 2011 р. (незважаючи на високу позитивну динаміку цін на основні статті російського експорту – вуглеводні). Дана обставина вказує на те, що партнери Росії по Митному союзу в 2010-2011 рр.. змогли в більшій мірі, порівняно з Росією, реалізувати переваги, отримані при формуванні інтеграційного об'єднання.

Проте, за підсумками першого кварталу 2012 р. ситуація докорінно змінилася. За даними Євразійської економічної комісії, темпи зростання російського експорту в країни МС в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року склали 127,7%, у тому числі в Білорусь – 134,7%, у Казахстан – 115% [6].

Імпорт Росії з країн МС у першому кварталі 2012 р. характеризували різнонаправлені тенденції: імпорт з Білорусії зріс на 19,8%, з Казахстану – скоротився на 27%. Темпи зростання експорту Росії до країн МС продовжували перевищувати аналогічний показник для третіх країн (загальний обсяг експорту Росії в січні-березні 2012 р. порівняно з аналогічним періодом попереднього року зріс на 17,7%), проте імпорт з країн МС показав фактично нульову динаміку на тлі зростання імпорту з третіх країн (загальний обсяг імпорту Росії зріс на 14,2%) [2].

Важливою причиною відсутності позитивної динаміки імпорту Росії з країн МС виявилось падіння обсягів ввезення з Казахстану в результаті скорочення натуральних і вартісних обсягів поставок ряду мінеральних продуктів, у тому числі коксу та напівкоксу (в 3,4 рази), бурого вугілля (у 1,8 разів), кам'яного вугілля (на 10% на тлі зниження контрактних цін в 4,4 рази), кварцу і кварциту (в 1200 разів), руд і концентратів залізних (на 15% при одночасному зниженні ціни на 30%), руд і хромових концентратів (на 29%), руд і марганцевих концентратів (на 5% при одночасному зниженні контрактних цін на 33%) і ін. Зниження контрактних цін значною мірою було викликано різким падінням світових цін. Так, наприклад, ціни на залізну руду і вугілля на світовому ринку в першому кварталі 2012 р. знизилися більш, ніж на 20% [8].

За час функціонування Митного союзу дещо змінилася географічна структура зовнішньої торгівлі Росії (Табл. 1). У 2010-2012 рр.. в її експорті зростала частка Білорусії (з 4,6% в 2010 р. до 5,6% в 1 кварталі 2012 р.) і, відповідно, МС (з 7,2 до 8,3% відповідно) на тлі відносно стабільного вкладу Казахстану. В імпорті Росії з моменту створення єдиної митної території спостерігалася аналогічна тенденція: зростала частка Білорусії (з 4,3% в 2010 р. до 5,2% в 1 кварталі 2012 р.) і МС (6,3 до 7,4%), у той час як частка Казахстану залишалася більш-менш стабільною (1,9-2,2%).

Розглянуті зміни географічної структури зовнішньої торгівлі Росії чітко свідчать про активізацію торговельної взаємодії в рамках Митного союзу і, відповідно, його відносної ефективності як регіонального інтеграційного об'єднання.

Таблиця 1
 Географічна структура зовнішньої торгівлі Росії, Білорусії та Казахстану у 2007-2012 рр.

Країна	Показник	Доля країн в загальному обсязі зовнішньої торгівлі					
		2007	2008	2009	2010	2011	1 кв. 12
Білорусь	експорт	100	100	100	100	100	100
	країни СНД, з них:	46,2	44,1	43,7	53,9	48,4	43,5
	<i>Росія</i>	36,6	32,4	31,5	39,4	34	30,9
	<i>Казахстан</i>	1,5	1,1	1,5	1,8	1,6	1,1
	країни МС	38,1	33,5	33	41,2	35,5	32
	країни поза СНД	53,8	55,9	56,3	46,1	51,6	56,5
	імпорт	100	100	100	100	100	100
	країни СНД, з них:	66,3	65,9	63,8	58,9	61,4	70,8
	<i>Росія</i>	60	59,7	58,5	51,8	54,5	66,6
	<i>Казахстан</i>	0,5	0,4	0,3	1,2	0,3	0,4
	країни МС	60,5	60,1	58,8	53	54,8	67
	країни поза СНД	33,7	34,1	36,2	41,1	38,6	29,2
Казахстан	експорт	100	100	100	100	100	100
	країни СНД, з них:	16,7	15,6	15,7	13,8	14,4	12,8
	<i>Росія</i>		8,7	8,2	8,5	8,5	7
	<i>Білорусь</i>		0,2	0,1	0,4	0,1	0,2
	країни МС		9	8,3	8,9	8,6	7,2
	країни поза СНД	83,3	84,4	84,3	86,2	85,6	87,2
	імпорт	100	100	100	100	100	100
	країни СНД, з них:	44,6	46,2	42,5	46,8	52,2	51,2
	<i>Росія</i>		36,3	31,3	38,3	42,8	39,1
	<i>Білорусь</i>		1	1,3	1,5	1,6	1,4
	країни МС		37,4	32,6	39,7	44,5	40,5
	країни поза СНД	55,4	53,8	57,5	53,2	47,8	48,8
Росія	експорт	100	100	100	100	100	100
	країни СНД, з них:	14,5	14,9	15,5	15	15,2	14,2
	<i>Білорусь</i>	4,9	5	5,5	4,6	4,8	5,6
	<i>Казахстан</i>	3,3	2,8	3	2,7	2,5	2,7
	країни МС	8,2	7,9	8,6	7,2	7,3	8,3
	країни поза СНД	85,5	85,1	84,5	85	84,8	85,8
	імпорт	100	100	100	100	100	100
	країни СНД, з них:	14,9	13,7	13	13,9	14,5	14,1
	<i>Білорусь</i>	4,4	3,9	4	4,3	4,5	5,2
	<i>Казахстан</i>	2,3	2,4	2,2	1,9	2,2	2,2
	країни МС	6,8	6,3	6,2	6,3	6,7	7,4
	країни поза СНД	85,1	86,3	87	86,1	85,5	85,9

Джерело [8, с. 35-36]. Складено та розраховано за даними національної статистики трьох країн, Статкомітету СНД та Євразійської економічної комісії.

У зовнішній торгівлі Білорусії ефекти, пов'язані з процесом формування Митного союзу і Єдиного економічного простору, чітко проявилися вже в 2010 р. Так, темпи зростання експорту Білорусії до Росії, Казахстану і в цілому країни Митного союзу в 2010 р. істотно перевищили аналогічні показники для торгівлі з третіми країнами: експорт до Росії зріс на 44,5%, до Казахстану – на 47,6% при темпі зростання загальних обсягів експорту в 118,5%. [2] Одночасно темп зростання поставок з Казахстану в Білорусь досяг рекордної позначки: у 2010 р. імпорт Білорусії з Казахстану зріс в 5,4 рази, головним чином за рахунок збільшення поставок мазуту з метою переробки на білоруських НПЗ в умовах невирішеності питання про експортні мита на нафту в торгівлі з Росією.

Тим часом, після ратифікації Білорусією пакету домовленостей по Єдиному економічному простору дане питання було вирішене (експортні мита при експорті нафти з Росії в Білорусь скасовані, а експортні мита, які сплачуються при експорті нафтопродуктів з Білорусії за межі єдиної митної території, перераховуються в російський бюджет), що стало важливим чинником розвитку зовнішньої торгівлі Білорусії в умовах формування МС. Наслідком рішення питання про експортні мита стало різке збільшення поставок нафти з Росії в Білорусь і, відповідно, вартісних обсягів білоруського імпорту з Росії в 2011 р., скорочення поставок з Казахстану та нарощування обсягів експорту нафтопродуктів і продукції нафтохімії в треті країни (головним чином, ЄС). У результаті саме під впливом створення МС в 2011 р. темпи зростання експорту Білорусії в треті країни перевищили відносно високі аналогічні показники для Росії і Казахстану: експорт Білорусії до Росії зріс на 39,9%, до Казахстану - на 35,3%, в цілому в країни МС – на 39,7%, в треті країни – в 1,7 рази. [2] Таким чином, незважаючи на наявність помітних ефектів створення МС у взаємній торгівлі Білорусії з Росією та Казахстаном, значної уваги заслуговують ефекти, що проявилися в її торгівлі з третіми країнами.

Наявні в 2011 р. тенденції в зовнішньоторговельній взаємодії Білорусії з країнами МС і третіми країнами знайшли своє продовження і в 1 кварталі 2012 р. Так, на тлі зростання експорту до країн МС у січні-березні 2012 р. порівняно з аналогічним періодом 2011 р. на 21,3% і імпорту з країн МС на 34,4%, експорт Білорусії в країни поза СНД зріс на 73,8% (імпорт скоротився на 25,4%), у тому числі в країни ЄС – в 2 рази [6]. У результаті в 1 кварталі 2012 р. в Білорусії склалося позитивне сальдо торгового балансу в розмірі 715,7 млн. дол. США. 52% приросту загальних обсягів експорту забезпечили нафта і нафтопродукти, постачання яких на зовнішній ринок збільшилися в 1 кварталі 2012 р. на 1,99 млрд. дол. США в порівнянні з минулим роком. Приріст експорту був забезпечений значним зростанням поставок такої товарної позиції, як розчинники та розріджувачі (експорт товарів даної групи в 1 кварталі 2012 р. перевищив аналогічний показник для 1 кварталу 2011р. в 11 разів), а також мастил.

За час функціонування Митного союзу під впливом розглянутих тенденцій частка Росії, Казахстану та країн Митного союзу в експорті Білорусії скоротилася: Росії - з 39,4% в 2010 р. до 30,9% в 1 кварталі 2012 р., Казахстану – з 1,8 до 1,1%, МС – з 41,2 до 32% відповідно. У той же час залежність від імпорту з країн МС, навпаки, зросла. Частка Росії в загальному обсязі імпорту Білорусії підвищилася з 51,8 в 2010 р. до 66,6% в 1 кварталі 2012р., МС – з 53 до 67% при відносно стабільній частці Казахстану.

З урахуванням розглянутих факторів зміни географічної структури торгівлі Білорусії (табл. 1) та специфіки товарної структури білоруського експорту в треті країни, зниження питомої ваги Росії та країн МС у загальному обсязі експорту Білорусії не варто розглядати як свідчення ослаблення її зовнішньоторговельного взаємодії в рамках МС. Навпаки, розглянуті зміни стали можливі через посилення впливу інтеграційної взаємо-

дії в рамках МС на структуру білоруської промисловості та експорту у напрямі підвищення частки більш високотехнологічних виробництв [8].

В силу наявної структури білоруської економіки і напрямів зовнішньоекономічних зв'язків, інтеграція на пострадянському просторі є критично важливою для неї, так як білоруський експорт до країн ЄП у майбутньому може досягти 35% національного ВВП [5].

У Казахстані ефекти створення Митного союзу виявилися меншими, ніж у Росії та Білорусії, і в більшій мірі торкнулися торгової взаємодії з останньою. За підсумками 2010 р. темпи зростання товарообігу Казахстану з країнами МС, незважаючи на рекордно високі темпи зростання ввезення з Білорусії, не змогли перевищити аналогічний показник для третіх країн: загальний обсяг товарообігу зріс на 27,6%, товарообіг з Росією – на 19%, з Білоруссю – в 2,2 рази, з країнами МС – на 22,1% [2]. Незважаючи на те, що темпи зростання експорту Республіки до країн МС досягли високих значень, вони виявилися нижче аналогічного показника для третіх країн: експорт до Росії збільшився на 21,5%, до Білорусії – в 5,4 рази, в країни МС – на 29,8% на тлі приросту валового експорту на 39,5%. У той же час імпорт з країн МС в 2010 р. зростав випереджаючими темпами порівняно з імпортом з третіх країн: на тлі зростання загального обсягу імпорту всього на 9,6% ввезення з Росії зросло на 18%, з Білорусії – майже в 1,5 рази, в цілому з країн МС – на 19% [2].

У 2011 р. ефекти створення МС у зовнішній та взаємній торгівлі Казахстану проявилися більш виражено. Так, незважаючи на різке зниження поставок до Білорусії майже на 2/3, експорт Казахстану до країн МС зріс в 1,5 рази (на тлі збільшення валових обсягів експорту на 46,5%) за рахунок активізації торгівлі з Росією (темпер зростання експорту до Росії склав 162%). При цьому темпи зростання імпорту Казахстану з країн МС (140%) продовжували перевищувати темпи зростання ввезення з третіх країн: імпорт із Росії зріс на 40,2%, з Білорусії – на 35,3% при темпі зростання валового імпорту в 121,8% [2].

У 1 кварталі 2012р. в порівнянні з 1 кварталом 2011 р. темп зростання товарообігу Казахстану з третіми країнами (143,7%) істотно перевищив аналогічний показник для торгівлі з партнерами по митному союзу (101,7%). Експорт до Росії скоротився на 19,2%, до Білорусії – на 40%, в цілому в країни МС – на 19,9% на тлі приросту поставок у треті країни на 41,1% і темпі зростання валового експорту в 132,3%. Негативна динаміка експорту Казахстану до країн МС була обумовлена скороченням натуральних і вартісних обсягів поставок ряду мінеральних продуктів, зниженням світових цін на експортовані товари [6].

Темп зростання імпорту Казахстану з країн МС у 1 кварталі 2012 р. в порівнянні з 1 кварталом попереднього року також виявився нижчим за аналогічний показник для країн далекого зарубіжжя (115% проти 156,2% на тлі приросту валового імпорту на 38,7%), що обумовлено головним чином низьким темпом зростання поставок з Росії (113,9%). Тим часом, збереглася висока позитивна динаміка ввезення з Білорусії (темпер росту склав 155,1%) [2].

Таким чином, важливим стійким зовнішньоторговельним ефектом створення Митного союзу для Казахстану стала активізація імпортних поставок з країн-партнерів по МС, особливо з Білорусії. Певні ефекти спостерігаються і в частині експорту Казахстану до Росії, проте в силу специфіки товарної структури останнього дані ефекти виявляються нестійкими зважаючи на схильність до впливу екзогенних факторів, зокрема, коливанням світових цін. Між тим, є підстави припускати виникнення певного негативного ефекту в торгівлі Казахстану з країнами МС – реекспорту товарів з Китаю. На дану обставину побічно вказує активізація казахстанського експорту до країн МС товарів, які не є тради-

ційними експортними товарами Казахстану, наприклад, взуття, обчислювальних машин, телевізорів, моніторів і інше [8].

За час функціонування Митного союзу під впливом розглянутих тенденцій питома вага Росії, Білорусії та країн Митного союзу в експорті Казахстану скоротилася: Росії – з 8,5% в 2010 р. до 7% в 1 кварталі 2012 р., Білорусії – з 0,4 до 0,2%, МС – з 8,9% до 7,2% відповідно. У той же час залежність від імпорту з країн МС, навпаки, дещо зросла. Частка Росії в загальному обсязі імпорту Казахстану підвищилася (з 38,3% у 2010 р. до 39,1% в 1 кварталі 2012 р.), Білорусії, незважаючи на зростання вартісних обсягів поставок, – дещо скоротилася (з 1,5 до 1,4%), в результаті чого питома вага країн МС зросла з 39,7% до 40,5% відповідно [2; 6].

Одна з ключових проблем інтеграції - вироблення єдиної валютно-фінансової політики країн МС. Як показують розрахунки, збереження нескоординованої валютної політики в країнах може істотно мінімізувати позитивні ефекти від інтеграції. Гармонізація валютних курсів може створити суттєві проблеми для країн ЄСП, залежних від імпорту енергетичних ресурсів (особливо в умовах зростання цін на них). В якості альтернативи можуть бути передбачені механізми трансфертного перетікання капіталу всередині країн ЄСП для мінімізації диспропорцій у зовнішній торгівлі та платіжному балансі. За умови створення таких механізмів гармонізація валютних курсів є найбільш переважним сценарієм подальшого поглиблення інтеграції на пострадянському просторі [5].

Висновки. Проведене дослідження динаміки зовнішньої та взаємної торгівлі Росії, Білорусії і Казахстану в умовах формування Митного союзу дозволяє зробити ряд висновків щодо економічних ефектів, що виникають в наслідок функціонування такого об'єднання.

Очевидним є наявність змін в динаміці як зовнішньої так і взаємної торгівлі Росії, Білорусії та Казахстану, що в цілому говорить про обґрунтованість створення такого інтеграційного угруповання, проте масштаб і характер виявлених зовнішньоторговельних ефектів істотно диференційований по країнах.

Найбільше вплив формування МС зробило на зовнішньоторговельну взаємодію Білорусії. Найважливішим чинником, що визначив характер і масштаб зовнішньоторговельних ефектів для Білорусії стала домовленість про скасування Росією експортних мит на нафту при її вивезенні і перерахування експортних мит на експортовані нею за межі єдиної митної території нафтопродукти в російський бюджет, позитивно вплинуло на показники розвитку такої галузі через зростання білоруського виробництва та експорту нафтопродуктів і продукції нафтохімії, в тому числі в ЄС.

Для Росії ефекти створення Митного союзу в повній мірі проявилися тільки в 2011 р., коли було зафіксовано перевищення темпів зростання показників її торгівлі з країнами МС над аналогічними показниками для третіх країн. При цьому зовнішньоторговельна взаємодія Росії з Казахстаном і Білоруссю перевищила темпи зростання російського імпорту з країн МС над аналогічним показником для експорту і в 2010 р., і в 2011 р. (незважаючи на високу позитивну динаміку цін на основні статті російського експорту – вуглеводні).

У Казахстані ефекти створення Митного союзу у зовнішній та взаємній торгівлі виявилися неоднозначними і менш вираженими, ніж у Росії та Білорусії. За час існування МС товарообіг і експорт Казахстану до країн МС так і не продемонстрував стійкого тренду перевищення темпів росту над аналогічними показниками для третіх країн, в 1 кварталі 2012 р. в порівнянні з аналогічним періодом попереднього року поставки до Росії навіть продемонстрували негативну динаміку. При цьому, важливим зовнішньоторговельним

ефектом створення Митного союзу для Казахстану стала певна активізація імпорتنих поставок з країн-партнерів по МС, особливо з Білорусі. Деякі ефекти спостерігаються і в частині експорту Казахстану до Росії, проте в силу специфіки товарної структури останньої дані ефекти виявляються нестійкими, зважаючи на схильність до впливу екзогенних факторів, зокрема, коливанням світових цін.

Разом з тим, варто констатувати, що створення Митного союзу дозволило на ділі запустити механізм інтеграційних процесів у галузі торгівлі. Проте, Україні варто оцінити досвід країн-учасниць об'єднання при виборі власного вектора розвитку у зовнішньоекономічних пріоритетах, розуміючи, що політична складова є домінуючим фактором у дискусіях щодо питання приєднання України до Митного союзу з Росією, Білоруссю та Казахстаном.

Список використаних джерел

1. Burakovsky I., Movchan V., O'Keefe T. A., Ülgen S., Shnyrkov O. The impact of an FTA between Ukraine and the EU / I. Burakovsky, V. Movchan, T. A. O'Keefe, S. Ülgen, O. Shnyrkov // Oxford Economics, 2012. – 138 pp.
2. United Nations Commodity Trade Statistics Database UN Comtrade [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comtrade.un.org/>
3. Внешнеторговые эффекты Таможенного союза России, Казахстана и Белоруссии. Российское Агентство Поддержки Малого и Среднего Бизнеса, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.siora.ru/news/articles/stati/vneshnetorgovye_effekty_tamozhennogo_soyuza_rossii/
4. Гайдуцкий П. И. Украина и Таможенный союз: проблемы интеграции / П. И. Гайдуцкий // Зеркало недели. – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zn.ua/columnists/ukraina-i-tamozhennyu-soyuz-problemy-integracii-119431_.html
5. Ивантер В.В., Геец В.М., Ясинский В.А., Широков А.А., Анисимов А.М. Экономические последствия создания ЕЭП и присоединения к нему Украины / В.В. Ивантер, В.М. Геец, В.А. Ясинский, А.А. Широков, А.М. Анисимов // Евразийская экономическая интеграция, №1(14), 02.2012, с. 26.
6. Офіційна статистика з сайту Євразійської економічної комісії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.tsouz.ru/db/stat/Pages/internal_stat.aspx
7. Пасічний Р. Я. Митний союз: досвід країн учасниць та перспективи України / Р. Я. Пасічний // Актуальні проблеми міжнародних відносин : Зб. наук. праць. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т міжнар. відносин, 2013. Вип. 113. – Ч. II (у 2 ч.). – 326 с.
8. Ушкалова Д.И. Формирование таможенного союза и единого экономического пространства России, Белоруссии и Казахстана: проблемы и предварительные итоги / Д.И. Ушкалова // Российская академия наук Институт экономики. – Москва, 2012. – 79 с.
9. Фаляхов Р. Таможенный союз снижает торговый оборот. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gazeta.ru/business/2013/06/17/5382717.shtml>
10. Шнирков О.І. Економічні наслідки укладення угоди про Асоціацію України з ЄС з урахуванням можливої реакції Росії / О.І. Шнирков // Національна безпека і оборона. – К. : Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, 2013. № 4-5 (141-142). с. 90.